

Hästminnen

Innan industrialiseringen gjort sitt intåg i vår bygd var hästen vår enda dragare. I varje gård som drev jordbruk och hade kor fanns en häst, på vissa gårdar två. Hästen kom till användning vid födsel då barnmorskan hämtades, när bröllop skulle stånda och björken eller tallen kördes hem till gården och vid begravning då någon granne körde den avlidne med gårdens häst på den sista resan. Kort sagt, hästen var ett med gården.

På trettio- och fyrtiotalen fanns inga ord som hette lekskolor och fritidsproblem. På våren fick man lära sig att gå bakom harven, på hösten när åkern skulle plöjas lånade man häst av varandra ("djärå lag" — sollerö-mål). Två hästar skulle det vara och en körkarl som såg till att hästarna gick jämnt så att det blev bra plöjt. Min uppgift var då att såsom yngsta pojke fatta tömmarna och bli körkarl. Det var en livlig trafik mellan Sol-lerön och fastlandet till de olika fäbodarna och särskilt på lördagarna. Vanligtvis hade man då litet ved eller hö med sig till ön.

Enligt uppgift från Sollerö hästförsäkringsförening fanns år 1941 130 arbetshästar försäkrade. I dag finns 2.

Liksom vi människor är olika i humör och sätt satte olika egenskaper sin prägel på hästen. Låt mig få berätta något om de egenskaperna. Den första häst som jag minns hemifrån lystrade till namnet Pelle. Han var brun till färgen av nordsvenk härstamning och lär ha varit en sjusärdeles skogshäst. Med åren blev han svankryggig men framför allt elak. För oss barn var det bara att göra en stor krok när vi gick förbi honom. Det var

bara far som han hade respekt för och som kunde hantera honom. En händelse som jag minns inträffade i mitten på trettioalet. En dag i maj månad var far sysselsatt med att köra ut gödsel på åkern. Han hade en så kallad dyngkärra som var inbackad i gödselstaden. Under tiden som hästen väntade skulle han ju ha något att äta så han stod still och då lånade man från lagården en stillkorg med hö som vår Pelle stod och åt utav. Innan byråkratin ännu gjort sitt segertåg över vårt land var vi begåvade med både landsfiskal och fjärdingman. Vår granne, som vi i dagligt tal kallade Mas-Anders, hade efterträtt Mats Olov som fjälsman. Han var lång och ståtlig och såg ut som man vill att en polis skall vara för att ingjuta respekt. Över vår gård gick en genväg som nu Mas-Anders kom gående på. Han var nog inte ute i tjänsteärende eftersom han bar storväst och hatt. Nu råkade denna genväg gå ej långt från vår Pelle. Jag minns att far sa: "Du ska sjå upp Anders fö Pelle!" Mas-Anders svarade: "Å ja, du ska int greni so Pelle!" De sista orden var inte mer än sagda förrän det brakade till i stillkorgen och Pelle med tänderna fick tag i vår fjälsman. Det var tur att han bar storväst så bettet syntes knappt, men stark var Pelle och lätt var Anders.

Åren började även att ta ut sin rätt för Pelle, så det gällde att skaffa sig en annan dragare. Far var till Rättviks marknad och köpte en fåle för 500 kr som vi nu skulle börja köra in och som skulle ersätta Pelle. Han fick namnet Blacken, men det blev en häst som vi bara hade otur med. Redan våren därpå, då min äldsta bror Erik var ute och körde med dyngkärran, sparkade han bakut så olyckligt att han träffade Eriks ena njure. Det blev färd till Mora lasarett för operation. Eriks goda fysik och Helling som duktig doktor räddade Erik den gången, men han fick leva resten av sitt liv med bara en njure.

På våren och hösten var man mycket i fåbodarna och höll på med vedhuggning och körning. Mitt första uppdrag som hästkörare var i Åsen när jag skulle köra hem litet ved från skogen. Jag hade selat Blacken, satt för släpdrögen och med en timmersax på axeln bar det iväg. Väl framme började jag lasta på ved och var nästan klar när Blacken ryckte till och försvann med tomma släpdrögen. Jag sprang efter, men så snart han såg mig sprang han ifrån mig. Så gick färden mot Åsen den gången.

Pelle hade nu hunnit bli 26 år så vi sålde honom till slakt. Blacken

Masjerk Anders med sin sista häst. Sickan.

skulle fylla hans plats på gården, men någon riktig skogshäst blev han aldrig, trög att köra och därtill istadig, så han byttes bort efter ett par år. I Malung fanns på den tiden flera hästhandlare, i dagligt tal kallade hästskojare. En av dem som var mycket på Sollerön hette Kapla-Erik, även kallad Ljog-Jerk. Av honom köpte vi nu ett sto som vi kom att kalla Sickan. Om Pelle var elak så var hon raka motsatsen. En händelse som visar hästens goda minne inträffade i slutet på fyrtioalet. Det hade varit en torr sommar så Ryssabolaget hade ont om ström och folk var hänvisade att tröska på kvällarna och nätterna. Vi brukade tröska i den så kallade Storantrösken, granne med prästgården. Men nu hade vi blivit lovade att tröska i Gruddbo sent en kväll. På den tiden tog man vara på allt som jorden gav: halmen skulle hem till gården för att användas som strö och ibland som foder om det var ont om hö. Vid tröskningen var

det många som skulle hjälpa till så att halmen kom hem till gården och logen. Nu hade även de gamla trillorna med järnhjul blivit utbytta mot gummitrillor. Far som var gammal körare skulle naturligtvis köra Sickan. Från Budgatan och ner mot gården där vi bor lutar det litet, och eftersom far gick bredvid lasset började Sickan springa och far, som då var rätt gammal, hann inte med utan blev tvungen att släppa tömmarna och färdens fortsatte mot Bråmåbo. Så när gubbarna (åmbötrer) kom ut fann dom varken lass eller häst. Sökandet mot Bråmåbo fortsatte men utan resultat. På natten kom min kusin Arvid hem från ett sent sammanträde, när han vid ett vägskäl fick se ett halmläss som låg i diket. Han blev litet förvånad men han kände igen hästen. Då hade Sickan gått genom hela Bråmåbo och väl kommen till Grömingsgården fanns där en

Bonden och fjärdingsmannen Mas Anders står modell för konstnären August Hagborg 1918. Foto: Karl Lärka.

dålig körväg som hon någon gång hade gått. Den tog hon och kom till Bodarna men när hon skulle svänga vid Rullpersgården tog hon för snäv sväng så att lasset stjälppte. Hade så icke skett, hade hon säkert kommit hem med lasset själv.

Vi hade Sickan kvar till fram emot 1956, då hon mycket saknad — främst av far — gick till slakt. Hennes efterträdare fick namnet Grälle men han hade fyra hjul och finns kvar ännu och står under namnet veterantraktor.

Som bondpojke fick man pröva på litet av varje, även att vara konstruktör. Medan vi ännu hade kvar Sickan fanns en gödselspridare som vi använde på våren. Nu blev den överflödigt om man inte gjorde ett annat drag som passade till traktorn. Efter att ha snickrat och spikat hade jag nu lyckats sätta den för Grälle. Glad i hågen denna majdag ändrade jag traktorn. Far skulle förstås vara med, men eftersom det ej fanns plats för mer än en person på traktorn fick han sitta på ett bräde som vi lagt tvärs över spridaren. Som matsäck hade jag denna dag tagit saft och nybakat vetebröd som skulle smaka bra i Kulånissänget.

Så började färden mot Bodarna, allt verkade att gå bra. På sextioalet var vi ej begåvade med så fina vägar överallt som vi har idag, det var mest bara grusvägar. Eftersom det var järnhjul på spridaren blev det ganska skramligt. Men allt verkade att gå bra, så jag makade in en högre växel på traktorn och ökade farten. Döm om min förvåning när jag hörde far ropa Stanna, stanna för tusan! När vägen blev mer gropig hade spärren som höll mattan på plats halkat ner och far hade all möda att klara sig genom att springa framåt. Då fick jag plötsligt se vetebröd och saftbutelj komma utslungade tillsammans med gödseln. Det var bara att stanna och plocka ihop resterna. Trots eländet var det svårt att hålla sig för skratt. Och som det nu är slut på arbetshästar och gödselspridare får jag väl hålla mej med detta unika rekord, att sprida vetebröd och saft på en byväg. Men än finns selkroken kvar och stallet är intakt och ibland funderar man om inte det bästa vore att det fanns hästar, mycket hästar, för jordens bästa, skogens och framför allt människans bästa.

Masjerk Albin